

EKSTERITORIJALNE OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE ZA IZBJEGLIČKU DJECU IZ BOSNE I HERCEGOVINE (NOVI ARHIVSKI FOND U ARHIVU BOSNE I HERCEGOVINE)

Šaban Zahirović *

UDK: 373.3/5:930.25(497.6)

Šaban Zahirović: Eksteritorijalne osnovne i srednje škole za izbjegličku djecu iz Bosne i Hercegovine (Novi arhivski fond u Arhivu Bosne i Hercegovine). Tehnički in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 4/2005, št. 1, str. 398-401.

Izvirnik v bosanščini, izvleček v bosanščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Arhiv Bosne i Hercegovine u programskim aktivnostima posebnu pažnju posvećuje evidentiranju i prikupljanju arhivsko-registraturne građe nastale izvan Bosne i Hercegovine čiji su tvorci eksteritorijalne institucije koje su djelovale u trećim zemljama u vrijeme trajanja rata u BiH. Jedan od značajnijih fondova čiju građu prikuplja i sistematizira Arhiv Bosne i Hercegovine jeste fond "Eksteritorijalne osnovne i srednje škole za izbjegličku djecu iz Bosne i Hercegovine."

UDC: 373.3/5:930.25(497.6)

Šaban Zahirović: Foreign Elementary and High Schools for Refugee Children from Bosnia and Herzegovina (New Archive Collection at the Archive of Bosnia and Herzegovina). Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 4/2005, No. 1, pp. 398-401.

Original in Bosnian, abstract in Bosnian and English, summary in English.

In its everyday work the archives of Bosnia and Herzegovina devote special attention to collecting and recording of documents being stored in archives outside of Bosnia and Herzegovina and having been created by foreign institutions that worked in third-party countries during wartime in Bosnia and Herzegovina. One of the most significant collections, whose documents were gathered and catalogued by the Archive of Bosnia and Herzegovina, is "Foreign Elementary and High Schools for Refugee Children from Bosnia and Herzegovina."

Ratni pakao u koji je 1992. godine zapala Bosna i Hercegovina prouzročio je stradanja ljudi i materijalnih dobara, napuštanje ognjišta, izbjegličke patnje i neizvjesnost, te brojne socijalne nedaće i teško rješive probleme. Treba istaći da su vlade mnogih zemalja, razne humanitarne i nevladine organizacije, društva i udruženja, pa i pojedinci, činili značajne napore i ulagali značajna sredstva da se izbjeglicama obezbijedi smještaj, ljekarska i socijalna pomoć.

Uključivanje izbjegličke djece u normalniji život podrazumijevalo je i organiziranje školske nastave na jeziku izbjeglica s prilagođenim nastavnim planovima. Broj izbjeglica i izbjegle djece školskog uzrasta neće biti lako utvrditi, pa čak niti broj izbjegličkih centara i eksteritorijalnih škola.

Škole su otvarane, ili su samostalno djelovale u sastavu drugih u zemljama kao što su Austrija, Danska, Hrvatska, Italija, Jugoslavija, Libija, Jordan, Makedonija, Nizozemska, Njemačka, Slovenija, Ruska Federacija, Turska, USA, Španija, Švedska, Luksemburg, Norveška i druge.

---

* Šaban Zahirović, arhivski savjetnik, zamjenik direktora Arhiva Bosne i Hercegovine, Sarajevo.

U jesen 1992. godine u Sloveniji su djelovale 54 škole sa programom osnovne škole za izbjeglice. U nastavu je bilo uključeno 9.000 djece, a nastavu je izvodilo 420 nastavnika. Broj učenika se smanjivao ili povećavao u zavisnosti od njihovog odlaska u treće zemlje, kasnije i povratka u Bosnu i Hercegovinu.

Oblik osnovnoškolskog obrazovanja djece izbjeglica bio je u skladu sa preporukama UNESCO, dakle na maternjem jeziku. Naravno uslovi održavanja nastave, pa i sami programi, bili su različiti, pa je često nastavu izvodio priučen i nekvalificiran kadar.

Okolnosti u kojima se sve događalo, potrebe praktične prirode i istraživanja koja će neminovno uslijediti radi utvrđivanja činjenica i historijske istine čine da arhivska građa izbjegličkih centara i eksteritorijalnih škola bude predmet pažnje i brige arhivskih stručnjaka, koji će je evidentirati, zaštititi i za javnost i istraživače pripremiti.

U programima Arhiva Bosne i Hercegovine posebno mjesto zauzimaju aktivnosti na evidentiranju i preuzimanju novonastalih arhivskih vrijednosti izvan granica Bosne i Hercegovine i arhivske građe institucija međunarodne zajednice, koji završavajući svoju mirovnu misiju u čijem radu je nastala ogromna produkcija izuzetno vrijedne arhivske građe i drugih izvora. Među značajnije, do sada, preuzete fondove ističemo:

- Međunarodna krizna grupa (1996-2003) 10 dužnih metara, po zapisniku od 16. 10. 2003. g.
- Dom za ljudska prava (1996-2004) 15.200 predmeta, po zapisniku od 29. 01. 2004. g.
- Komisija za povrat imovine - CRPC (1996-2004) 270.000 predmeta, po zapisnicima od 23. 12. 2003. i 28. 06. 2004. g.

Arhivsku građu preuzetu od Federalnog ministarstva nauke čine građa škola izvan BiH, a sadrži razredne i matične knjige, anketni upitnici za nastavnike i ostale, razne odluke, rješenja i druge školske spise i isprave.

Evidencija o predmetnoj građi vođena je pri diplomatskim predstavništvima Bosne i Hercegovine. Ovaj fond nije cjelovit i njegovo popunjavanje i dokompletiranje sigurno će trajati duži vremenski period. U ovom kratkom osvrtu navodimo škole od kojih je preuzeta arhivska građa.

1. Turska, Gimnazija, "Gazi Osmanpaša" Kirklareli, matična knjiga
2. Slovačka, Osnovna škola "Dunay" Gabčíkovo,
3. Slovačka, Osnovna škola Brezova pod Bradlom
4. Poljska, Osnovna škola Jelenia - Gora
5. Norveška, Osnovna škola Kirkelygden, Fasnes
6. Njemačka, Osnovna škola Göttingen
7. Mađarska, Osnovna škola Harkanj
Matematička-inform.gimnazija Harkanj
Osnovna škola Čongrad
Osnovna škola Nagyatad
8. Danska, Osnovna škola "Evropa" Kopenhagen

Po obimu građe, broju škola, broju učenika, mjestu osnivanja i rada škola, najpotpuniji podaci i najviše preuzete građe čini školska građa iz Republike Hrvatske.

Osnovne škole: Bilice, Brač-Supetar, Brač-Sutivan, Brač-Povlja, Brela, Borozija, Crikvenica, Drvenik, Drvenik-Živogošće, Dubrovnik, Gašinci, Gašinci-Đakovo, Gradac, Hvar, Hvar-Stari grad, Hvar-Vodice, Jelsa, Vrboska, Kaštel Stari, Labin, Labin-Učka, Mrkodalj, Obanjan, Orebić, Rijeka, Savudrija, Sisak, Solin, Split, Stobreč, Šibenik, Trogir, Trpanj, Učka, Varaždin, Virovitica, Vodice, Zagreb, Zaostrog.

Škole za učenike srednjih škola različitih usmjerenja bile su otvorene u više gradova. Preuzeta građa je od:

- Srednje mješovite škole: Sutivan na Braču, Rijeka, Trpanj i Zagreb
- Ekonomske škole: Crikvenica, Rijeka, Zagreb
- Gimnazija: Makarska, Split, Zagreb
- Trgovačka škola: Split
- Građevinska stručna škola: Split

Ako se ima u vidu da je osim razrednih i matičnih knjiga, sačuvana i preuzeta i opšta dokumentacija, u količini od 46 arhivskih kutija, koja između ostalog sadrži: planove i programe rada, izvještaje o radu, podatke o vanrednim ispitima, dokaze o radnom angažmanu, upisne dokumente, podatke o razrednim i diferencijalnim ispitima, prijevodnice, maturalne ispite, registre i ljetopise, podatke o instruktivnoj nastavi, anketne upitnike i dr., a s ozbirom na okolnosti u kojima su škole osnovane, broj polaznika nastave i druge specifičnosti, Arhiv Bosne i Hercegovine preuzimanjem ove građe i formiranjem Fonda "Eksteritorijalne osnovne i srednje škole za izbjeglu djecu iz Bosne i Hercegovine" udovoljava namijenjenoj funkciji i profesionalnoj odgovornosti.

Kada fond bude kompletiran svim drugim izvorima i drugim školama, značajno će se obogatiti cjelokupan fundus Arhiva Bosne i Hercegovine, a izvori za proučavanje zgusnutih historijskih zbivanja u BiH pouzdani i potpuniji.

LITERATURA

- *Arhivska građa ovog fonda preuzeta je od Federalnog ministarstva nauke.*
- *Bojan Cveľfar: Arhivska građa bosanskohercegovačkih izbjegličkih osnovnih škola u Sloveniji, Arhivska praksa, Tuzla 2004. str. 56.*
- *Bojan Cveľfar: Arhivska građa bosanskohercegovačkih izbjegličkih osnovnih škola u Sloveniji, Arhivska praksa, Tuzla 2004. str. 56.*
- *Žarko Štrumber, Gašper Šmid; Djeca iz Bosne i Hercegovine u izbjegličkim školama u R. Sloveniji, Arhivska praksa, Tuzla 2004. str. 63.*
- *Podaci preuzeti iz zapisnika o primopredaji - popis.*

SUMMARY

FOREIGN ELEMENTARY AND HIGH SCHOOLS FOR REFUGEE CHILDREN FROM BOSNIA AND HERZEGOVINA

(NEW ARCHIVE COLLECTION AT THE ARCHIVE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA)

You may analyze and evaluate the complicated recent past of Bosnia and Herzegovina by saving and protecting archival treasures found worldwide. They originate from the cooperation of institutions and government bodies of BiH and international institutions.

The newly compiled archive collection of rescued archival documents of the schools for refugee children from Bosnia and Herzegovina is one of these important treasures.

Šaban Zahirović, rođen 09. 06. 1949. god. u Jablanici. Diplomirao na Filološkom fakultetu u Beogradu 1974. godine. Na Centru za postdiplomski studij dokumentacije, bibliotekarstva i informacionih znanosti Sveučilišta u Zagrebu magistrirao 1984. godine. Objavio više stručnih radova, urednik časopisa za kulturno i historijsko naslijeđe "Hercegovina", član više redakcija, autor i koautor brojnih izložbi, arhivski savjetnik, na dužnosti je zamjenika direktora Arhiva Bosne i Hercegovine.